

Kazimi Dönemi Irak Dış Politikasında EKONOMİNİN MUHTEMEL ROLÜ

“

Irak üzerinde yaşanan ve İran ilişkili Kudüs Güçleri Komutanı Kasım Süleymani'nin 3 Ocak'ta Bağdat'ta öldürülmesi sonrasında alevlenen ABD-İran çekişmesi ortasında Irak'ın dış politikada nasıl bir yol haritası çizeceği yeni hükümete dair merak edilen hususların başında gelmektedir.

”

Sercan Çalışkan

Araştırma Asistanı, ORSAM

Irak eski Başbakanı Adil Abdülmehdi'nin Ekim 2019'da başlayan hükümet karşıtı gösteriler neticesinde istifa etmesinin ardından ancak altı ay sonra hükümet kurulabilmiştir. 6 Mayıs 2020'de Başbakan adayı Mustafa Kazimi'nin sunduğu kabine listesini oylamak için 329

milletvekilinden 266 milletvekili ile toplanan Irak Parlamentosu, Kazimi'nin sunmuş olduğu 20 bakan adayından 15'ine güvenoyu vermiş ve güvenoyu alan bakanların kabinedeki çoğunluğu sağlamasıyla Kazimi Irak'ın yeni başbakanı seçilmiştir. Toplam 22 bakanlık bulunan Irak hükümetinde yedi bakanlık henüz belirlenmemiştir. Kazimi, aralarında Dışişleri Bakan-

lığı'nın da bulunduğu boşta kalan yedi bakanlık için vekaleten atamalar gerçekleştirmiş ve Dışişleri Bakanlığını vekaleten kendisinin yürüteceğini duyurmuştur.

Yeni hükümetin kurulması ile birlikte Irak dış politikasının mevcut problemler ile birlikte nasıl şekilleneceği de temel soru işaretlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle Irak üzerinde yaşanan ve İran ilişkili Kudüs Güçleri Komutanı Kasım Süleymani'nin 3 Ocak'ta Bağdat'ta öldürülmesi sonrasında alevlenen ABD-İran çekişmesi ortasında Irak'ın dış politikada nasıl bir yol haritası çizeceği yeni hükümete dair merak edilen hususların başında gelmektedir. Diğer yandan ekonomisi hemen hemen bütünüyle petrol gelirlerine bağlı olan Irak'ın, koronavirüs salgınının beraberinde getireceği muhtemel ekonomik krizden sıyrılmak için dış politikada hangi adımları önleyeceği de diğer

önemli soru işaretini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Irak hükümetinin siyasi, ekonomik, toplumsal ve güvenlik anlamında önünde bulunan birçok sorunun çözümü noktasında başta bölgesel aktörler olmak üzere çok çeşitli diplomasi trafiği içerisine girmesi beklenmektedir.

Irak'ın Ekonomi Temelli Diplomasi Süreci

2017'de terör örgütü IŞİD'in Irak'ta alan hakimiyetini yitirerek gücünü büyük oranda kaybetmesi, Irak'a dış politikasını daha aktif bir düzeye çekmek ve çeşitli ülkelerle diplomatik temaslarda bulunabilmesi için yeni fırsatlar yaratmıştır. Irak hükümeti tarafından IŞİD'e yönelik zafer ilan edilmesinin ardından özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda yeniden kalkınmaya ihtiyaç duyan Irak, dış politikasını da bu kapsamda şekillendirmeye gayret göstermiştir. Bu anlamda

ikili ticaret noktasında yeni yatırımları Irak sahasına çekerek Irak ekonomisine çeşitlilik kazandırma; IŞİD hakimiyetinden kurtarılan vilayetlerin alt ve üst yapısını yeniden inşa etme ve halen ülkenin kuzeyinde Irak'ın istikrarına tehdit oluşturan IŞİD ile aktif mücadele noktasında özellikle batılı ülkelerle terörle mücadele anlamında iş birliği ortaya koymanın Irak hükümetinin gelecek dönemdeki dış politikasının temel sütunlarını oluşturacağı söylenebilir.

Koronavirüs salgınının, beraberrinde petrol üreten ülkeler açısından getirmesi muhtemel ekonomik yıkım göz önüne alındığında, Irak dış politikasını şekillendirebilecek temel sütunlardan birinin ekonomik gidişat olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu doğrultuda Irak'ın petrol gelirlerini arttırma noktasında atacağı adımların yanı sıra petrole bağımlı olan ekonomisinin salgın merkezli krizden

sınırlı oranda etkilenmesini sağlamak amacıyla çeşitli ülkelerle ikili ticaret hacmini büyütmesi ve ticaret kalemlerini çeşitlendirerek yeni yatırımları çekmeye yönelik politikalar izlemesi beklenilebilir. Bilhassa bu noktada Çin ve Türkiye gibi Irak'ın ticaret hacminde önemli yeri olan ülkelere yönelik yoğunlaştırılacak diplomatik temaların ekonomik anlamda fırsatlar getirebileceği söylenebilir.

“

Yıllık 500 milyon ton ile dünyanın en büyük petrol ithalatçısı olan Çin'in, Ortadoğu'da en fazla petrol ithal ettiği ikinci ülke olan Irak'ta varlığını güçlendirmek amacıyla her zamankinden daha fazla fırsatlara sahip olabileceği savunulabilir.

”

Yatırım ve kredileri ile Ortadoğu ülkeleri için kritik öneme sahip olan Çin, Irak'tan ithal ettiği yıllık 20 milyar dolarlık petrol ile Irak ekonomisi için önemli ülkelerden biri konumundadır. Bilhassa Irak'taki petrol fiyatlarının 25 doların altına düşmesi ve aylık petrol gelirlerinin yarı yarıya düşmüş olması, Çin'e yapılacak ihracatın ve Çinli şirketlerin ülkedeki yatırımlarının Irak için daha fazla önem kazanmasına neden olacaktır. Bu durum Irak ekonomisi için olumlu olabileceği kadar, Çin için de önemli stratejik avantajlar sağlayacaktır. Zira yıllık 500 milyon ton ile dünyanın en büyük petrol ithalatçısı olan Çin'in, Ortadoğu'da en fazla petrol ithal ettiği ikinci ülke olan Irak'ta varlığını güçlendirmek amacıyla her zamankinden daha fazla

fırsatlara sahip olabileceği savunulabilir. Diğer yandan yalnızca enerji bağlamında değil, diğer pek çok sektörde Irak-Çin ilişkilerinin yeni fırsatlar barındırdığı gözlemlenmektedir. Nitekim eski Başbakan Adil Abdülmehdi'nin Eylül 2019'da yaptığı Pekin ziyaretinde iki ülkenin liderleri tarafından imzalanan sekiz mutabakat zaptı, ikili ticari ilişkilerin enerji sektörünün dışında da şekillenebileceğini göstermektedir. Söz konusu mutabakatlar doğrultusunda yüksek kaliteli Çin ürünleri üretmek için Irak'ın beş vilayetinde sanayi bölgeleri kurulacağı bildirilmiştir. Dolayısıyla Irak'ın koronavirüs ile birlikte petrol sektörü haricinde yeni yatırımlara ihtiyaç duyduğu düşünüldüğünde, gelecek dönemde Çin ile dış politikada ekonomi te-

melli ilişkileri geliştirilebileceği anlaşılmaktadır.

Öte yandan 2017 ile birlikte siyasi ve ekonomik açıdan önemli ölçüde iyileşme gösteren Türkiye-Irak ilişkilerinin de gelecek dönemde Irak için önem kazanacağı beklenebilir. Özellikle iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılmasına yönelik kararlılık ve mevcut potansiyel gerek Irak gerekse Türkiye'nin dış politikasında karşılıklı işbirliğinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Zira koronavirüs öncesinde bizzat Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Türkiye-Irak arasındaki ticaret hacminin 20 milyar dolara çıkarılmasının vurgulandığı göz önüne alındığında, gelecek dönemde ekonomik açıdan büyük sıkıntılar ile karşılaşması beklenen Irak'ın Tür-

kiye ile olan ilişkilerini sağlam zeminde tutmaya çalışacağı ifade edilebilir.

“

Irak'taki Şii siyasi partilerin ABD ile müttefikliğinden dolayı Suudi Arabistan'a karşı belirli derecede muhalif tutumu bulunmasına rağmen bu grupların Suudi Arabistan ile imzalanan anlaşmalarla inşa edilen ekonomik temelli ilişkileri göz ardı etmesi beklenmemektedir.

”

Her ne kadar Irak'ın gelecek dönemdeki dış politikasını şekillendirebilecek en temel sütunlardan biri ekonomi olsa da bölgede yaşanan siyasi gerginlikler dış poli-

tikadaki seyri önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu anlamda Irak ve Suudi Arabistan arasındaki son dönem ikili ilişkilerin bölgede artan siyasi çekişmelerden etkilendiği söylenebilir. Nitekim Kasım Süleymani ve Ebu Mehdi Mühendis'in öldürülmesi sonrası 2020'nin başı ile birlikte artan ABD-İran gerginliği, ABD'nin bölgede İran'a karşı en önemli müttefiklerinden Suudi Arabistan'ın Irak ile olan ilişkilerini de tehlikeli bir süreç içerisine sokmuştur. Bu anlamda Irak'taki bir grup protestocunun ABD tarafından öldürülen Haşdi Şabi Heyeti Başkan Yardımcısı Ebu Mehdi Mühendis'i "terörist" olarak tanımlamasından dolayı Suudi Arabistan'ın uydu kanalı MBC'nin Bağdat ofisini basması gibi hadiseler, söz konusu tehlikeli sürecin işaretlerini oluşturmaktadır. Fakat bu noktada belirtilmesi gereken husus, bu gibi siyasi sorunların Irak için ekonomik sıkıntılara çözüm bulma noktasındaki aciliyeti ne kadar gölgeleyebileceğidir. Nitekim Irak'taki Şii siyasi partilerin ABD ile müttefikliğinden dolayı Suudi Arabistan'a karşı belirli derecede muhalif tutumu bulunmasına rağmen bu grupların Suudi Arabistan ile imzalanan anlaşmalarla inşa edilen ekonomik temelli ilişkileri göz ardı etmesi beklenmemektedir. Eski Başbakan Adil Abdülmehdi'nin Nisan 2019'da 11 bakan ve 70 iş adamı ile yaptığı Riyad ziyaretinde iki ülke arasında imzalanan enerji, petrol, yatırım ve tarım alanları başta olmak üzere 13 mutabakat zaptı, Irak'ın gelecek dönemde Suudi Arabistan ile ilişkilerini siyasi çekişmelerden uzak tutmaya çalışmasına neden olmaktadır. Zira Irak'ta yeni kurulan

hükümetin Maliye Bakanı Ali Al-lavi'nin ilk yurt dışı teması kapsamında Suudi Arabistan'ı ziyaret etmesini de bu anlamda değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

“

Irak'ın sene sonunda milli gelirinde 40 milyar dolar bulabilecek kayıpların oluşabileceği tahminleri ortadayken, Irak dış politikasının da gelecek dönemde bu kayıpları giderme yöneliminde bir diplomasi inşa edeceği savunulabilir.

”

Dünyanın koronavirüs salgınının patlak vermesiyle içerisine girdiği bu zor dönemin, henüz tam anlamıyla hissedilmemiş olsa da birçok ülke üzerinde ciddi ekonomik krizleri de beraberinde getirmesi beklenmektedir. Petrol üreticisi ülkelerin söz konusu krizden en çok etkilenen ülkeler olması beklenirken, Irak gibi halihazırda pek çok sorunla karşı karşıya olan bir ülkenin beklenen krizi en derinden tecrübe edecek Ortadoğu ülkelerinden olabileceği söylenebilir. Do-

layısıyla Irak'ın sene sonunda milli gelirinde 40 milyar dolar bulabilecek kayıpların oluşabileceği tahminleri ortadayken, Irak dış politikasının da gelecek dönemde bu kayıpları giderme yöneliminde bir diplomasi inşa edeceği savunulabilir.

Çin ve Türkiye gibi halihazırda ekonomik temelli ilişkilerin geliştiği ülkelerle yürütülecek diplomasinin gelecek dönemde daha da önem kazanabileceğini, söz konusu ülkelerle mevcut ticaret hacminin artırılmasına ve yeni yatırımların sağlanmasına dönük diplomatik temasların hızlanabileceği iddia edilebilir. Diğer yandan Suudi Arabistan ile olduğu gibi Irak'taki yeni hükümetin diplomaside karşılaştacağı bir başka zorluk, dış politikadaki temasları bölgesel rekabetlerden uzak tutarak sürdürmeye çalışması olacaktır. Zira ABD-İran gerginliğinin en yoğun yaşandığı hatta zaman zaman sıcak çatışmaya dönüşebileceği Irak'ta, bu rekabetten uzak bölge ülkeleri ile nasıl bir diplomasi yürütüleceği de önemli bir soru işaretini oluşturmaktadır. ■